

Jälle on õhus äikest ehk Kas iga välgulööök tapab

Ain Kallis, ilmainimene, 30. aprill 2004

Head inimesed on läkitanud mulle jällegi hulga huvitavaid küsimusi.

Püüan siis mõnele vastuse leida.

Mida päev edasi, seda enam on õhus tunda elektrit. Kas see on kuidagi seotud Eesti astumisega Euroopa Liitu?

Nii ja naa – nagu armastatakse televisioonis öelda. Ühelt poolt on see täiesti tavaline nähtus, et suve poole on rohkem äikest, teisalt – valimiste eel säriseb õhk alati pingest. Eriti veel siis kui palju kaalul. Seekord pole kaalul aga üksnes sajad kilod suhkrut, soola või seepi. Hoopis kõrged kohad.

Kõrgele jõudes on kaks võimalust: kas muutud ise piksenooltele heaks märklauaks või – paremal juhul – saad neid teistele karistuseks saata. Peale selle armastavad (või armastasid) selle või tolle ilma vägevad ka alamate peale müristada.

Tuntumad peaministrid, partei- või riigijuhid, kes kohakaasluse alusel töötasid ka piksejumalana, olid näiteks Zeus, Jupiter, Thor, Donar, Vayu, Summanus, Umpundulo, Adad ja Wakinyan Tanka. Muistsed eesti müristajad olid vastavalt Pikker, Uku ja Kõu. Kõik need jumalused olid varmad kasutama vätku sõnakuulmatute alluvate hukkamiseks.

Nagu vahel juhtub, tehti kohtuotsustes ka vigu. Üks näide Muinas-Eesti kohtupraktikast: kui rööviti ära Kalevipoja ema Linda, siis tabas teatavasti Pikri välgunool vaid röövitut, muutes ta kivikujuks, kuid näppaja Tuuslar, hüüdnimega Tuuletark (ilmatark?) pääses vaid kerge ehmatusega. Kõrgemal pool tehti õiged järeldused surmanuhtluse kahjulikkusest – teatavasti mõisteti Kalevipoeg tema pattude eest juba eluks ajaks vangi.

Vahel jääb õigusmõistmine aga lootusetult hiljaks. Umbes 300 aastat pärast Kristuse sündi sai Väike-Aasias üks isa nimega Dioscorus vihaseks oma tütre peale, kes vahetas erakonda, s.t. – hakkas kristlaseks – ja seda perekonnapea nõusolekuta. Karistuseks määrati pea maharaiumine. Kui isa oli hukkamise läbi viinud, tabas teda ennast ootamatult taevane välk! Tütrel jaoks paraku küll liiga hilja. Teisalt – Santa Barbara Dioscorus sai kaitsepühakuks nii tuletõrjujatele, kahurväelastele, geoloogidele, matemaatikuile kui ka välgust tabatuile...

Kas välgulöögid on alati surmavad?

Kaugeltki mitte! USAs saab igal aastal välgu pärast otsa keskeltläbi sada inimest. Tuhatkond jääb aga ellu!

Mõnel inimesel võib kõvasti vedada mitu korda elus. Virginia Piksevardaks hüütud looduskaitseala ratsavalvurit Roy C. Sullivani tabas 1942. aastast 1977. aastani välk seitsmel korral! Kord kaotas ta varbaküüne, paaril juhul süttisid juuksed jne.

Ratsutajail on muidugi üldse rohkem šansse pihta saada. (Muide, Amori noolte vastu oli too R. C. Sullivan palju tundlikum: ta lõpetas oma elu õnnetu armastuse pärast.)

Äikesega on sageli sarnased lood poliitikaga: võid küll olla kena inimene, kui aga seod end vale tegelasega, saad ainult nahutada. Näide: Makedoonias on ühe naise kõik kolm (järjestikust) abikaasat saanud surma välgulöögist.

Teisalt tekitab pidev kõrvetadasaamine paksu naha. Bulgaarlasest elektrik Georgi Ivanov olevat olnud täiesti tundetu ka kõrgepinge suhtes! Tartu Ülikooli füüsikuid pani imestama nende kolleeg insener Jaan Muuga, kellele samuti vool ei mõjunud.

Harva esineb juhtumeid, kui kõrgelt saadud mats mõjub tervistavalt. Meditsiinipraktikas on ette tulnud, et välgust rabatud kurdid saavad kuuljaks ning pimedad nägijaks. Või muutub kogunisti inimese maailmavaade, nagu piiblitegelasel Saulusel, kellest kõva pikselöök tegi kolmepäevase pimeduse abil jumalamees Pauluse.

Kas äikesest on ka mingit majanduslikku kasu?

Kõigepealt arvudest. Igas sekundis sähvib maakeral 100 vätku. Eestis on äikesepäevi aastas keskmiselt 15 kuni 25, lääne pool vähem, kagus rohkem. Kui tavalise elektripirni lülitamisel on voolutugevus 0,3–0,5 amprit, siis välgus võib see ulatuda 200 000 amprini. Pole mingi ime, et ka Eesti Energia tunneb suurt huvi loodusliku elektri vastu – missugune ampritasu jookseb lihtsalt maha!

Aastail 1927–1931 püüdsid sakslased Brasch ja Lange saada atmosfäärist voolu. Tuhandete nõeltega 80meetrise masti abil registreerisid nad küll laenguid pingega 1,6 miljonit volti, seda väge kokku koguda oli aga võimatu. Ühe välgu hetkvõimsusega saaks varustada valgusega väikest linna, kusjuures välgu eluiga on vaid 0,3 sekundit.

Põllumajandusele osutab pikne enam teeneid, tootes õhku kasulikke lämmastikuühendeid – iga pauguga ligi poolteist tonni!

Kas Eesti suudab ka välisilma mõjutada?

Seda juhtub, kuigi harva. Hiljaaegu jahmatas Eesti üldsust Euroopa Liidu otsus kuulutada porgandid puuviljaks. «Ise olete süüdi,» märkis Portugali põllumajandusministeeriumi esindaja. «Selle idee saime ju EXPO-2000-lt Hannoveris, kus porgandid rippusid Eesti paviljoni kohal!»

«Mõelda vaid – äärepealt pidime ka kartulid porgandite manu seadma!», ohkas kergendatult Raivo

Kotov, üks näituse kujundajaid.